27/09/2021

În plină pandemie, o ediție excepțională a Festivalului „George Enescu”

Cea mai lungă ediţie a Festivalului Internaţional „George Enescu” tocmai s-a încheiat în 26 septembrie, dovedindu-se a fi una de succes. Scriitorul şi criticul Costin Tuchilă, un mare meloman, bun cunoscător al fenomenului muzical, autor de cronici muzicale în reviste prestigioase, oferă în interviul de faţă câteva impresii şi opinii despre ediţia a 25-a a festivalului de muzică dedicat celui mai mare compozitor român.

Ediţia a 25-a a Festivalului Internațional „George Enescu” s-a încheiat duminică, 26 septembrie 2021. Domnule Costin Tuchilă, care este impresia generală legată de această ediţie aniversară?

Impresia generală este excelentă acum, la sfârșitul acestui veritabil maraton muzical – maraton, pentru că această ediție a fost cea mai lungă, durând patru săptămâni (28 august – 26 septembrie). Deși într-o perioadă neagră cum a fost

anul 2020 și cum este și 2021, când manifestări artistice de anvergură și de mare tradiție au fost anulate (un exemplu, Festivalul Wagner de la Bayreuth din vara lui 2020), altele s-au restrâns sau reprofilat exclusiv online, noi, românii, am găsit resurse să nu suspendăm Concursul Internațional „George Enescu”, și el un brand românesc, și să organizăm această ediție aniversară a Festivalului Internațional „George Enescu”, a 25-a, acum, când s-au împlinit 140 de ani la nașterea lui George Enescu. Iată, grație unei strategii adecvate a organizatorului, ARTEXIM, care este și organizatorul Festivalului „Enescu”, concursul s-a reinventat în online cu o premieră în lumea muzicii clasice internaționale – primele două etape ale secțiunilor au fost organizate online, această măsură fiind luată pentru a putea derula competiția în contextul pandemic. Astfel, 205 tineri artiști au putut să-și urmeze visul și să participe la concurs, între 29 august și 20 septembrie 2020 – etapele finale, în mai 2021.

Născut ca un omagiu adus lui George Enescu, la trei ani de la moarte (1958), Festivalul Internațional „George Enescu” a ajuns, prin profilul său și mai ales prin amploarea pe care a luat-o în ultimele două decenii și jumătate, să se singularizeze în lumea muzicală. Există, după cum se știe, festivaluri foarte vechi, cu o lungă istorie și tradiție, dar acestea au cu totul alt profil. Nici unul nu include toate genurile de muzică (simfonică, vocal-simfonică, de cameră, corală, operă), nu are un repertoriu atât de bogat în care regăsim toate epocile și stilurile de muzică. Nu în ultimul rând, Festivalul „Enescu” se distinge prin atenția acordată creației muzicale actuale și prin numărul mare de participanți, reunindu-i pe unii dintre cei mai valoroși interpreți ai momentului. E de menționat și deschiderea festivalului cu concerte și în alte orașe decât București („Festivalul în țară”), în ediția de anul acesta mai multe decât în trecut.
Concertele au fost organizate în seriile deja cunoscute: „Mari orchestre ale lumii” (concerte desfășurate la Sala Palatului), „Concerte și recitaluri” (la Ateneul Român, după-amiaza), „Muzica secolului XXI” (la Sala Radio), „Enescu și contemporanii” (concerte de dimineață, la Sala Auditorium). Au lipsit, din motive de securitate sanitară, concertele de noapte (22:30) de la Ateneul Român, cu programe preponderent de muzică barocă și clasică, dar ele au fost compensate întrucâtva prin repertoriile, soliștii și ansamblurile programate în seria „Concerte și recitaluri”.
Au participat la această ediție peste 3.500 de artiști. Am putut asculta 32 de orchestre din 14 țări. Nu știu dacă numărul acestora din urmă e cel mai mare din istoria festivalului. Dar, ca și la alte ediții din ultima perioadă, pot spune că a fost un adevărat festival al marilor orchestre ale lumii, conduse de mari dirijori. Au fost cinci orchestre londoneze (London Symphony Orchestra, London Philharmonic Orchestra, Royal Philarmonic, Philarmonia Londra, Academy of St. Martin in the Fields), toate la fel de bune, trei ansambluri germane (Filarmonica din München,

Orchestra Radiodifuziunii din Berlin, Orchestra de Cameră Mahler), Orchestra Teatrului Scala din Milano și Orchestra Academiei Santa Cecilia din Roma, Concertgebouw din Amsterdam – care a încheiat festivalul conform tradiției respectate deja de mulți ani -, orchestre renumite din Franța (Orchestra Națională a Franței), Elveția (Orchestra Tonhalle din Zürich), Austria (Orchestra de Cameră din Viena), Ungaria (Orchestra Simfonică a Radiodifuziunii Ungare), Orchestra „Les Dissonaces” (înființată în 2004 de violonistul francez David Grimal, reunind muzicieni francezi și europeni). Dacă pe majoritatea le cunoșteam din edițiile anterioare, Orchestra Filarmonică din Rotterdam, dirijată de tânărul Lahav Shani, aflată pentru prima dată la București, m-a încântat în ambele seri, având și doi soliști de marcă: violonistul Gil Shaham, care a cântat Concertul de Brahms cu cadența compusă de George Enescu (premieră în România), și pianistul Yefim Bronfman în Concertul nr. 3 de Rahmaninov. Versiunea suitei Tablouri dintr-o expoziție de Musorgski-Ravel, din al doilea concert, a fost realmente memorabilă.
O surpriză foarte plăcută a fost Filarmonica Mării Baltice, fondată în 2008 de dirijorul Kristjan Järvi, reunind muzicieni din Danemarca, Estonia, Finlanda, Germania, Letonia, Lituania, Norvegia, Polonia, Rusia și Suedia, cei mai mulți, tineri, care interpretează fără partitură chiar lucrări ample, ceea ce reprezintă în sine o performanță. Al doilea lor concert, intitulat Lebedele Nordului, cu piese ale compozitorului estonian Arvo Pärt (Swansong, Fratres, Passacaglia pentru vibrafon și instrumente cu coarde) și Simfonia dramatică „Lacul lebedelor”, aranjament de Kristjan Järvi după Ceaikovski, a demonstrat, pe lângă elementele de spectacol vizual realizate prin costumele muzicienilor, remarcabilă clasă interpretativă. Apoi – nu este o ordine valorică – Les Dissonances, ansamblul construit cu migală de violonistul și directorul muzical David Grimal, cântând fără dirijor (dar cu o coordonare perfectă între partidele orchestrei) două programe foarte grele: Suita nr. 2 din baletul „Daphnis și Chloe” de Ravel, Capriciul român pentru vioară și orchestră de Enescu, în tălmăcirea admirabilă a lui David Grimal, și – ceea ce pare neverosimil fără dirijor – baletul Ritualul primăverii de Stravinski, căruia Les Dissonances i-au conferit o versiune de referință, de la intonația „în stil” (nu ușor de obținut, fiind o muzică ce pare și astăzi stranie, venind dintr-un substrat arhaic) la rigoarea ritmică și culorile timbrale. În a doua seară, din nou „probe de foc”: Pasărea de foc de Stravinski, Concertul pentru orchestră de Bartók, Poemul pentru vioară și orchestră de Chausson, Rapsodia „Tzigane” interpretate de David Grimal. Încercând să înțeleg modul de a pregăti interpretarea fără dirijor, printr-o muncă de detaliu și de asamblare proprie acestei orchestre, mi-am amintit de una dintre cerințele exprese formulate de Sergiu Celibidache la repetiții când cerea muzicienilor din orchestră să se asculte între ei, fapt esențial, poate subînțeles, dar care, dacă nu se realizează la nivel optim, poate nărui totul… E un „secret” pe care

Les Dissonances îl urmează consecvent.

Valery Gergiev, Sir Simon Rattle, Daniele Gatti, Vasily Petrenko, Paavo Järvi, Christian Badea, Cristian Mandeal, Christoph Eschenbach, Cristian Măcelaru – iată doar câteva dintre numele dirijorilor pe care și i-ar dori orice festival, prezente pe afișele ediției a 25-a, care i-a adus la București pe pianiștii Jean-Yves Thibaudet, Yuja Wang, Rudolf Buchbinder, Maria João Pires, pe violoniștii Hilary Hahn, Maxim Vengerov, Julia Fischer, Leonidas Kavakos, Patricia Kopacinskaia, violonceliștii Gautier Capuçon și Daniel Müller-Schott, soprana Diana Damrau, mezzosopranele Joyce DiDonato și Magdalena Kožená.

Continuând tradiția festivalului de a prezenta opere în primă audiție românească, Orchestra Filarmonicii „George Enescu” a prezentat Die tote Stadt (Orașul mort) de Korngold în versiune concertantă, iar Orchestra Națională Radio, opera Der Zwerg (Piticul) de Alexander von Zemlinsky pe scena Sălii Palatului. Am ascultat la Ateneu Lulu de Alban Berg, cu Lawrence Foster la pupitrul Orchestrei Filarmonicii „Transilvania” din Cluj-Napoca. Împlinirea a 50 de ani de la moartea lui Igor Stravinski a fost marcată și printr-un program dedicat în exclusivitate compozitorului la 1 septembrie, care a cuprins și premierele românești ale lucrărilor Potopul, Vulpea, Nunta – dirijor Vladimir Jurowski, directorul artistic al Festivalului, Orchestra Simfonică a Radiodifuziunii din Berlin.

Avem cu toţii un motiv de mândrie naţională, întrucât compoziţiile lui George Enescu au fost cele mai cântate de data aceasta, 40 de piese! Ce ne puteţi spune despre piesele în primă audiţie?

Într-adevăr, un număr record în istoria festivalului, aceste 40 de titluri din creația enesciană, incluzând simfoniile, rapsodiile, Poema română, Vox maris, lucrări camerale de referință. Mai mult, unele dintre ele în câte două versiuni.

În primă audiție într-o sală de concert românească: Oratoriul „Strigoii” (la Ateneul Român, cu Orchestra și Corul Filarmonicii „George Enescu” din București), „repus” în drepturi, ca să zic așa, în varianta orchestrală de dirijorul Gabriel Bebeșelea în 2018 printr-o înregistrare discografică (cu Orchestra Simfonică Radio Berlin, Casa de discuri „Capriccio”, Viena). Schițele oratoriului datează din 1916. Nimeni nu știa nimic despre acest manuscris, el părea pierdut definitiv în anii războiului, până la descoperirea sa de către muzicologul Romeo Drăghici, împreună cu alte două piese enesciene. Așa încât nu e surprinzător sentimentul trăit de compozitorul Cornel Țăranu, când Romeo Drăghici i-a înmânat o fotocopie a acestor schițe. Lui Cornel Țăranu îi datorăm reconstituirea migăloasă a oratoriului (cântat în primă audiție în 13 februarie 1981, la București, în varianta cu pian), Sabin Pautza fiind autorul

orchestrației.

Cum credeţi că este primită creaţia enesciană de melomanii tineri?

Dificilă întrebare. Cred că o descoperă la fiecare concert și recital, dincolo de lucrările atât de populare cum sunt Rapsodiile române. Dar poate că și pe acestea le percep puțin diferit în noile versiuni dirijorale. (Nu vorbesc, evident, de practicieni, tinerii muzicieni, ci de iubitorii de muzică din generația tânără.) Afirmația de demult a compozitorului Pascal Bentoiu, „Enescu este un compozitor pentru secolul XXI”, poate fi înțeleasă în mai multe feluri: pe de o parte pentru că muzica lui Enescu rămânea încă de descoperit în cele mai multe spații culturale din ultimele decenii ale secolului XX; pe de alta – desigur mult mai discutabilă – datorită privirii în viitor, ca experiență componistică, pe care o conține această muzică. Suntem în secolul XXI și dovezile nu întârzie să apară: muzica lui George Enescu începe să fie tot mai frecventată, iar festivalul care îi poartă numele face enorm în acest sens.

Festivalul „George Enescu” a crescut de la an la an mai ales după 1990, căpătându-şi un statut internaţional, de mare notorietate, devenind un brand de ţară pentru România. Să ne amintim şi de prima ediţie. Ce ne puteţi spune despre acea primă ediţie organizată în plin comunism? A existat ceva memorabil?

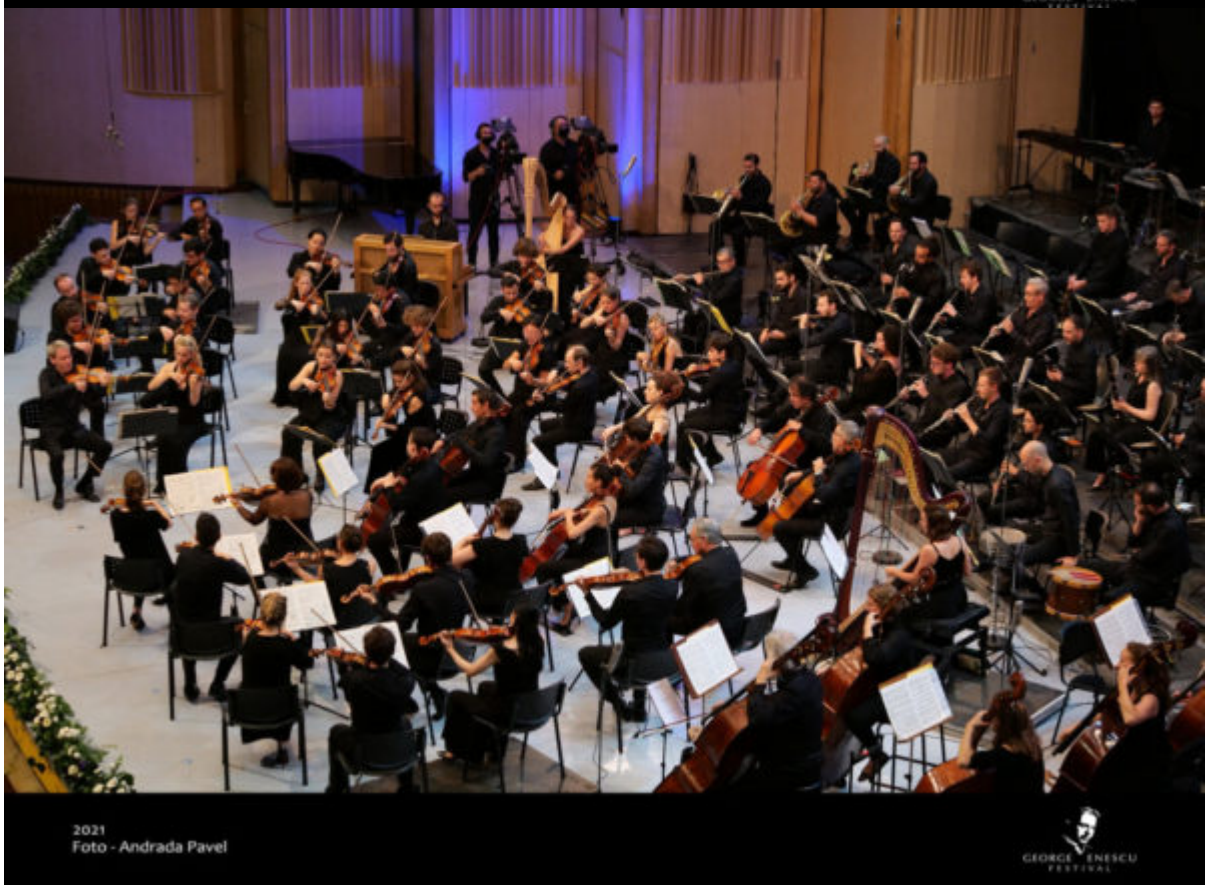
Festivalul Internațional „George Enescu” este un brand de țară și nu aș exagera spunând că el a fost astfel de la primele lui ediții, e drept, pe vremea aceea neexistând la noi noțiunea, cu tot ce implică ea. Chiar la o sumară analiză, se cuvine observat că de la prima sa ediție (4-22 septembrie 1958), Festivalul „Enescu” a reunit mari muzicieni în concerte excepționale: soliștii Yehudi Menuhin, David Oistrah, Claudio Arrau, Halina Czerny-Stefańska, Nadia Boulanger, Monique Haas, dirijorii Sir John Barbirolli, Carlo Felice Cillario, Carlo Zecchi. De această ediție se leagă şi un alt eveniment important din istoria muzicii româneşti: premiera românească a operei Oedip de George Enescu, la Opera Română, în ultima seară a festivalului, 22 septembrie 1958, cu David Ohanesian în rolul titular, la pupitrul dirijoral aflându-se Constantin Silvestri.

2021
Foto - Cătălina Filip
GEORGE ENESCU
FESTIVAL

2021
Foto - Alex Damian
GEORGE ENESCU
FESTIVAL

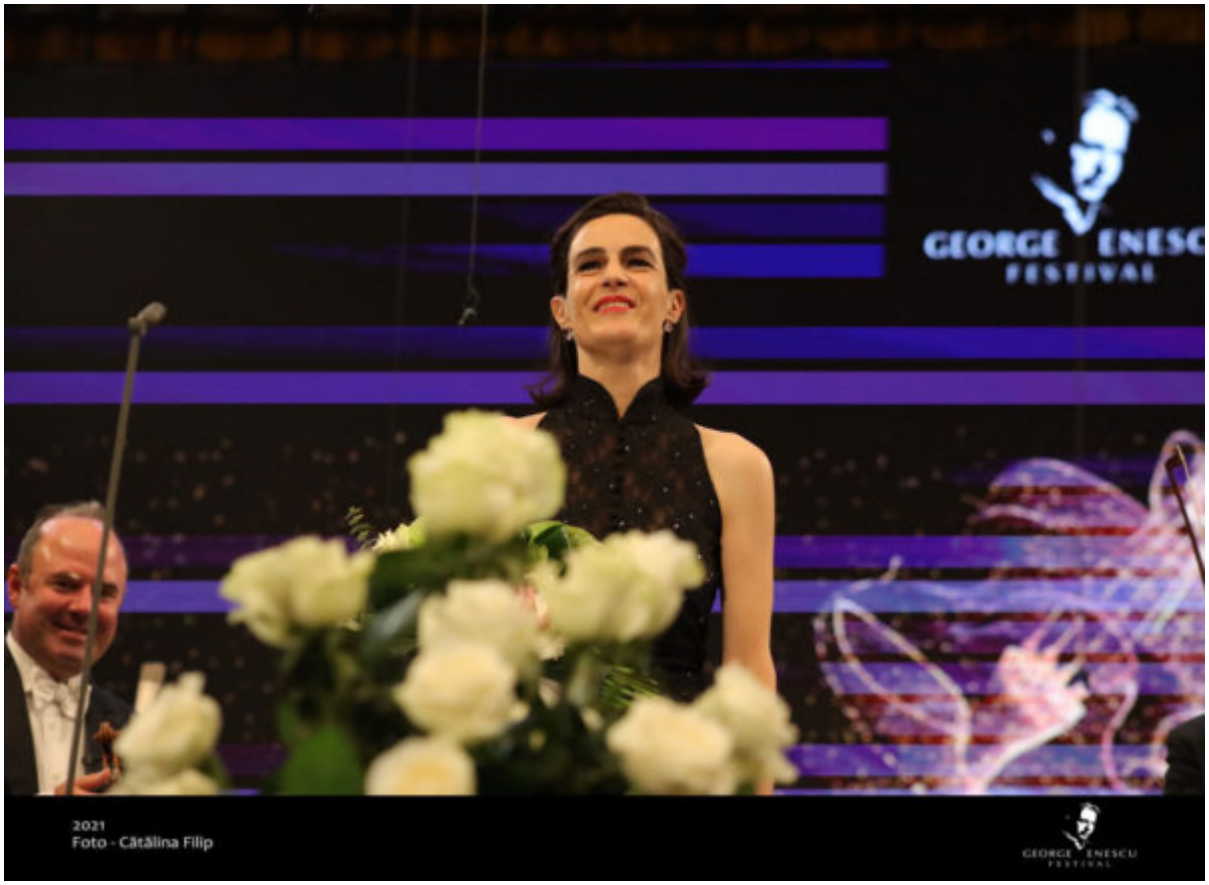
2021
Foto - Alex Damian

2021
Foto - Andrada Pavel

2021
Foto - Alex Damian
GEORGE ENESCU
FESTIVAL

2021
Foto - Alex Damian
GEORGE ENESCU
FESTIVAL

ziarullumina.ro